

İdareler Arası Taşınmaz Mal Tahsisi^(*)

Assignment of Immovables within the Administration

Dr. Öğr. Üyesi Sırrı DÜĞER^(**)

Öz:

Genel olarak tahsis, idarenin mülkiyetinde olan bir malın kamunun doğrudan kullanımına veya bir kamu hizmetinin yerine getirilmesine özgülenmesidir. İdareler arası taşınmaz tahsisi ise idarenin mülkiyetindeki taşınmazların malik idare tarafından kanunlarında belirtilen kamu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için (hizmetin devamı süresince) bedelsiz olarak diğer idarelerin kullanımına bırakılmasıdır. Bir idari işlem olan bu tahsis ile idarenin iktisap ettiği ve özel malı haline gelen taşınmaz, kamu malı haline getirilir. Taşınmaz tahsis amacı dışında kullanıldığı takdirde bu tahsis, malik idare tarafından kaldırılabilir. Bu durumun başta ecrimisil ödenmesi olmak üzere birtakım sonuçları olacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Tahsis, Taşınmaz, İdare, Tahsis Amacı, Tahsinin Kaldırılması.

Abstract:

In general, assignment is the allocation of a property owned by the administration to the direct use of the public or to the performance of a public service. On the other hand, immovable assets assignment between administrations is the transfer of the immovables owned by the Administration to the use of other administrations free of charge (during the continuation of the service) in order to perform the public services specified in the laws of the owner administration. With this allocation, which is an administrative act, the immovables acquired by the administrations and become their private property are turned into public property. If the immovable is used for purposes other than assignment, it may be removed by the owner administration. This will have some consequences like payment of damages for unlawful occupation.

Keywords:

Assignment, Immovables, Administration, Assignment Purpose, Removal of Assignment.

^(*) Makale Hakem denetiminden geçmiştir.

Makalenin Editörlüğe Gönderildiği Tarih: 14.07.2021, Makalenin Kabul Tarihi: 28.08.2021.

^(**) Yalova Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi,
E-posta: duger@live.de,
Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-1132-8138>.

I. GENEL OLARAK TAHSİS

Tahsis, kamu malının kamu yararı amacına özgülenmesini sağlayan hukuki işlem veya maddi olay olarak ifade edilmektedir.¹ Tahsis, idarenin mülkiyetinde olan bir malın kamunun doğrudan kullanımına veya bir kamu hizmetinin yerine getirilmesine özgülenmesidir. DURAN'a göre kamu hizmetine tahsis edilmiş olma ile kastedilen taşınmazın doğası veya özel tertibi itibarıyla münhasıran veya esaslı olarak kamu hizmetine uyarlanmış olmasıdır.²

Tahsis ile idarenin mülkiyetindeki bir özel mal, kamu malı haline gelecektir.³ Başka bir ifadeyle idarenin mülkiyetini iktisap ettiği ve özel malı haline gelen mallar, tahsis işlemi ile kamu malı haline gelir.⁴ Tahsis, idarenin özel mülkiyetindeki bir malın, orta malı veya hizmet malı haline getirilmesi veya kamu malının kamu malı kategorilerden birinden diğerine geçirilmesi işlemi olarak da ifade edilmektedir.⁵ Ancak genellikle idarenin özel mallarının hizmet malı haline getirilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁶ Örneğin inşa edilen bir okul binası, önce özel bir mal olarak ilgili idare adına tapuya tescil edilmekte, daha sonra malik idare tarafından bu binanın eğitim öğretim hizmetlerine tahsisi yapılarak hizmet malı haline getirilmektedir. Tapuda hazine tescilli bir arazinin yeşil alan olarak tahsisinde ise devletin özel malı, orta malı haline getirilmektedir. Kamu mallarının içinde kategori değişikliğine örnek olarak ise tarıma elverişli olmayan sahipsiz malın, köylülere harman yeri olarak tahsis edilmesi ile orta malı haline getirilmesi verilebilir. Dolayısıyla tahsise idarenin hem özel malları hem de kamu malları konu olabilir. Özel mal tahsis ile kamu malı haline gelirken kamu mallarının tahsisinde ise malın kullanılış şekli değişir.⁷

Kamu mallarının kendi aralarındaki kategorilerinin belirlenmesinde bu mallar üzerindeki tahsisin içeriği dikkate alınır.⁸ Tahsis işleminin içeriğine göre malın ne tür bir kamu malı haline getirildiği belli olacaktır.⁹ Tahsis, kanunla, düzenleyici idari işlemle, örf-adet hukuku ile ve idari / icrai bir işlem ile yapı-

¹ Gözler, Kemal: İdare Hukuku Cilt II, Ekin, Bursa, 2019, s. 868.

² Duran, Lütfi: "Kamusal Malların Ölçütü", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Yıl: 1984, Cilt: 5, Sayı: 1-3, ss. 35-48, s. 46.

³ Arslan, Kahan Onur: "Kamu Malı Niteliğinin Tespiti ve Kamu Mallarından Yararlanmanın Esasları", TBB Dergisi, Yıl: 2017, Sayı: 131, ss. 57-86, s. 61-62.

⁴ Kaman, Nur: Kamu Malları, Yıldırım, Turan vd.: İdare Hukuku, On İki Levha, İstanbul, 2016, s. 326.

⁵ Tan, Turgut: İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s. 560.

⁶ Aynı yerde, s. 560.

⁷ Söyler, İlhami: Devlet Mallarının Kamu Finansmanı Açısından Değerlendirilmesi, T.C. Maliye Bakanlığı, Ankara, 2005, s. 27, 29.

⁸ Gülan, Aydın: Kamu Malları, Özyay, İl Han: Günışığında Yönetim, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 683.

⁹ Kaman, s. 326.

labilir.¹⁰ Zımni ve fiili tahsis de kabul edilmektedir.¹¹ Sahipsiz mallar için tahsis işlemi gerekli değildir. Taşınmazların kamu yararına tahsis edilmelerinin örneğin haczedilememe gibi bazı hukuki sonuçları bulunmaktadır.¹²

Sonuç olarak tahsis, idarenin özel mallarının orta malı veya hizmet malı yani kamu malı haline getirilmesi anlamına geldiği gibi halihazırda kamu malı olanların bir kamu hizmetinden diğerine veya bir kategoriden diğerine nakli anlamına da gelmektedir.¹³

II. İDARELER ARASI TAŞINMAZ TAHSİSİ

A. Tanım

5018 sayılı Kamu Malı Yönetimi ve Kontrol Kanunu (Kanun)'nun 47. maddesinde idarenin kendisine kanun ile verilen görevleri kapsamındaki kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için mülkiyetindeki taşınmazları bedelsiz olarak tahsis edebileceği ancak bu taşınmazların tahsis edilen amaç dışında kullanılmayacağı düzenlenmiştir. 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanunu m.23'e göre ise *"Devlete aid bilûmum gayrimenkul ev mal, tapu idaresince Hazine namına tescil ve Maliye vekâleti tarafından idare olunur. Bunlardan bir daireye tahsisi icab edenler o daireye, istimal olundukları müddetçe bila icar verilebilir."*

Kanun'un 47. maddesine dayanılarak çıkarılan Kamu İdarelerine Ait Taşınmazların Tahsis ve Devri Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik)'in 3. maddesine göre ise tahsis:

"mülkiyeti kendilerinde kılması koşuluyla kamu idarelerince, kanunlarında belirtilen kamu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi amacıyla mülkiyetlerindeki taşınmazların, birbirlerine veya köy tüzel kişiliklerine; Hazineye ait taşınmazlar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin ise, Maliye Bakanlığınca hizmetin devamı süresince kamu idarelerinin veya köy tüzel kişiliklerinin bedelsiz olarak kullanımına bırakılmasını"

ifade eder. Birbirlerinin taşınmazına ihtiyaç duyan idareler arasında taşınmazın mülkiyeti devredilebileceği gibi mülkiyeti kendilerinde kalmak üzere tahsis edilebilmesi de mümkündür. Devir, Yönetmelik'te:

¹⁰ Düren, Akın: İdare Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979, s. 58-59.

¹¹ Gülan, s. 682.

¹² Yağcı, Pınar: "Mülkiyet Hakkı Kapsamında Kamu Mallarının Haczedilmezliği Üzerine Bir Değerlendirme", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2020, Cilt: 11, Sayı: 2, ss. 600-616, s. 606.

¹³ Onar, Siddık Sami: İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt 2, İstanbul, 1966, s. 1343.

“kamu idarelerinin, görmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinde kullanılacağına ve amacına uygun kullanılmaması hâlinde geri alınacağına dair tapu kütüğüne şerh konulması kaydıyla, taşınmazların mülkiyetinin diğer kamu idarelerine bedelsiz olarak devredilmesi”

olarak tanımlanmaktadır. Hem devir hem de tahsis idareler arasında yapılmaktadır. Her ikisinin de amacı, ihtiyacı olan idarenin taşınmazı kendisinin yerine getirmekle görevli olduğu kamu hizmetlerinde kullanmasıdır. Aksi takdirde taşınmazın geri alınması gerekir. Devir veya tahsis bedelsiz olarak yapılmalıdır.

B. Şartları

Tahsisin organik ve maddi iki şartı bulunmaktadır. Organik şarta göre tahsis eden ve edilen bir kamu idaresi olmalıdır. Maddi şarta göre ise tahsisin, tahsis edilenin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetini yerine getirmesi için yapılması gerekir. Yani taşınmazın tahsis edilen idarenin yerine getirmekle yükümlü olduğu kamu hizmetinin yerine getirilmesinde kullanılması gerekir.

1. Organik Şart

Taşınmaz tahsis işleminin idareler arasında yapılması gerekir. Dolayısıyla Kanun kapsamında özel hukuk kişilerine taşınmaz tahsisi yapılması mümkün değildir. Örneğin spor kulüplerine tahsis yapılması hukuken mümkün görülmemektedir. Sayıştay, Marmaris Belediyesi tarafından belediye meclisi kararı ile yapılan taşınmaz tahsisinin, Kanun'un 47. maddesi ile 5393 sayılı Kanun'un 75. maddesine göre yalnızca yerel yönetimlerle kamu kurumlarına yapılabileceğini, bu sebeple özel hukuk kişisi olan Marmaris Belediyesi Gençlik ve Spor Kulübüne taşınmaz tahsisi yapılmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.¹⁴ İdarenin bir derneğe veya vakfa taşınmaz tahsis edebilmesi de mümkün değildir.¹⁵

¹⁴ *“Belediyenin muhtelif taşınmazlarının doğrudan Belediye Meclisi kararı ile Marmaris Belediyesi Gençlik ve Spor Kulübüne tahsis edilmesi işleminin, 2886 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde ihale yoluyla bir kiralama yapılmamış olması nedeniyle kiralama olarak kabul edilemeyeceği, Yine söz konusu taşınmaz tahsisinin, 5393 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan “amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar” hükmü kapsamında mütalaa edilemeyeceği,*

Belediye Meclisi kararı ile taşınmaz tahsisinin, 5393 sayılı Kanun'un 69'uncu maddesindeki özel hükümler hariç olmak üzere, ancak 5018 sayılı Kanun'un 47'nci maddesi ile 5393 sayılı Kanun'un 75'inci maddesi çerçevesinde ve sadece mahallî idareler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına yapılabileceği, bu nedenle kamu kurum ve kuruluşu niteliği taşımayan Marmaris Belediyesi Gençlik ve Spor Kulübüne yapılan taşınmaz tahsisinin mevzuata aykırı olduğu, Değerlendirilmiştir.”, Sayıştay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu E. 2017/1 K. 5415/1 T. 16.10.2017 (www.sayistay.gov.tr).

¹⁵ Varol Yüksekkaya, Seda: Kamu Taşınmazları Denetimi Taşınmaz Semineri Ders Notları, 2018, s. 34.

Kanun'un 47. maddesine göre devletin özel mülkiyetindeki taşınmazlarla devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerleri tahsis etmeye Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkilidir. 1050 sayılı Kanun döneminde bu yetki Maliye Bakanlığına aitti. Herhangi bir bakanlığın satın alma, kamulaştırma veya inşaat ödeneği ile aldığı veya inşa ettirdiği bir malı devlet (hazine) almış veya inşa ettirmiş kabul edilir. Çünkü bakanlıkların tüzel kişiliği yoktur. Bakanlıklar devlet tüzel kişiliği adına hareket eder. Bu nedenle belirtilen usullerle elde edilen taşınmazlar, hazine adına tescil edilir. Daha sonra ilgili bakanlığın yazılı talebi üzerine Maliye Bakanlığı (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) tarafından bedelsiz olarak talep sahibi bakanlığa tahsis edilir.¹⁶

Mahalli idarelere bakıldığında belediyelerin tahsis işlemi yapmasına ilişkin 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda özel hükümler bulunmaktadır. 5393 sayılı Kanun'un "Belediyenin yetkileri ve imtiyazları" başlıklı m.15/f.1(h) bendinde belediyelere mahallî müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacı taşımak şartı ile belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde taşınmaz tahsis etme yetkisi verilmiş; "Meclisin görev ve yetkileri" başlıklı m.18/f.1(e) bendinde belediyenin taşınmazlar üzerindeki bu tahsis yetkisini belediye meclisi vasıtasıyla kullanacağı belirtilmiştir. "Diğer kuruluşlarla ilişkiler" başlıklı m.75/f.1(d) bendinde de belediyelerin, belediye meclisinin kararı üzerine yapacağı anlaşmaya uygun olarak görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda kendilerine ait taşınmazları, aslı görev ve hizmetlerinde kullanılmak üzere bedelli veya bedelsiz olarak mahallî idareler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına devredilebileceği veya süresi 25 yılı geçmemek üzere tahsis edebileceği belirtilmiştir.

İl Özel İdareleri de il genel meclisinin kararı ile *kendilerine ait taşınmaz malları, asli görev ve hizmetlerinde kullanılmak ve süresi yirmibeş yılı geçmemek üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarına tahsis edebilir. Bu taşınmazların, tahsis amacı dışında kullanılması durumunda, tahsis işlemi iptal edilir. Tahsis süresi sonunda, aynı esaslara göre yeniden tahsis mümkündür. Bu taşınmazlar aynı kuruluşlara kiraya da verilebilir.* İl Genel Meclisi Kanunu'na göre (m.10/f bendi) taşınmaz mal tahsisine karar vermek İl Genel Meclisinin görev ve yetkilerinden biridir. İl Encümeni de bu kararı uygulamak görev ve yetkisine sahiptir (m.25/g bendi).

Yukarıda ifade edildiği gibi Kanun kapsamında idare özel hukuk kişilerine taşınmaz tahsisi yapamaz. Ancak doktrinde kamu tüzel kişilerinin sahip oldukları malları, kamu hizmeti gören özel hukuk kişilerine tahsis edebilecekleri ifa-

¹⁶ Düren, s. 60-61.

de edilmektedir.¹⁷ Kamu hizmetleri esasen idare tarafından yerine getirilmekle birlikte idarenin tek taraflı işlem veya sözleşmeyle yetkilendirmesi ile özel hukuk kişileri tarafından yerine getirilebilir.¹⁸ Tahsiste önemli olan taşınmazın kamu hizmetine özgülenmesi olduğundan kamu hizmeti gören özel hukuk kişilerine Kanun kapsamında taşınmaz tahsisinin mümkün olması gerekir.

2. Maddi Şart

İdareler arası tahsis edilen taşınmazlar genel itibariyle ya tahsile hizmet malı haline getirilen ya da zaten hizmet malı olup da başka bir kamu hizmeti için kullanılmaya başlanan taşınmazlardır. Hizmet malları, bir kamu hizmetine o hizmetin bir unsurunu meydana getirecek şekilde bağlanmış taşınmazlardır.¹⁹ Tahsisin tahsis edilenin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetini yerine getirmesi için yapılması gerekir. Yani taşınmazın tahsis edilen idarenin yerine getirmekle yükümlü olduğu kamu hizmetinin yerine getirilmesi için kullanılması gerekir. Bu kapsamda bir belediyeye yüksek öğretim amaçlı bir tahsis yapılamayacağı ifade edilmektedir.²⁰

Yukarıda belirtilen iki şart kümülatif niteliktedir. Tahsis işleminin hukuken geçerli olması için her iki şartın da gerçekleşmesi gerekir. Sayıştay gerek kararlarında gerekse de teftiş raporlarında örneğin spora verilen destek gibi kamu hizmeti niteliğinde olduğu kabul edilebilecek faaliyetler için bile olsa taşınmazın ancak kamu idarelerine tahsis edileceğini kabul etmektedir.²¹

İstimlak, istimval vb. diğer mal edinme usullerinden biri ile elde edilerek devletin özel mülkiyetinde veya hüküm ve tasarrufu altında bulunan mallar, ihtiyacı olan idareye tahsis edilerek kamu malı haline getirilmiş olmaktadır. İhtiyacı olan idareye taşınmazın tahsis edilmesi onun tahsis edilen idarenin görmekle yükümlü olduğu kamu hizmetinin görülmesi için kullanılması demektir. Esasen hukuken kamu mallarına sağlanan korumanın sebebi, kamu hizmetinin sürekli ve düzenli bir şekilde yerine getirilmesinin teminat altına alınmak istenmesidir.²²

¹⁷ Kaman, s. 326.

¹⁸ Bkz. Gözler, Kemal / Kaplan, Gürsel: İdare Hukuku Dersleri, 22. Baskı, Ekin, Bursa, 2020, s. 504 vd.

¹⁹ Söyler, İlhami: "Kamu Malları Teorisi Açısından Devletin Hüküm ve Tasarrufundaki Yerler", Sayıştay Dergisi, Yıl: 2011, Sayı: 83, ss. 57-68, s. 61.

²⁰ Varol Yüksekaya, s. 34.

²¹ T.C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara Etimesgut Belediyesi 2017 Yılı Sayıştay Denetim Raporu, Ankara, 2018, s. 26-27.

²² Atasayan, M. Gözde: Kamu Hizmetlerinin Süreklilik ve Düzenlilik İlkesi, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 217.

III. TAHSİSİN YAPILMASI

Tahsis, birel işlem ile yapılabileceği gibi düzenleyici bir işlem ile de yapılabilir. Ayrıca sözleşme ile tahsis yapılması mümkündür. Anayasa ve kanunla da tahsisin söz konusu olabileceği kabul edilmektedir. Gelenek gereği kamu malı kategorisine girdiği değerlendirilen mallar açısından zımni ve fiili bir tahsis de olabilir.²³ Tahsisin idari işlemle gerçekleştirilmesi en çok karşılaşılan ve olağan tahsis şeklidir. Tahsis kararı adı verilen bu idari işlem, bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi için yapay kamu mallarının bir başka idareye tahsisi şeklinde gerçekleşmektedir.²⁴ Bu idari işlemin sebep unsurunu ihtiyacı olan idarenin yaptığı talep oluşturacaktır. Burada idarenin özel malının kamu hizmetine özgülmesi suretiyle kamu malı haline getirilmesi şeklinde tezahür eden tahsis işleminden daha kısıtlı bir takdir yetkisinin bulunduğu belirtilebilir.²⁵ Çünkü idare kamu hizmetlerinin kuruluş ve işletme şekillerini belirlemede takdir yetkisine sahiptir. Bazı durumlarda kanun, tahsis sebebini göstermiş olabilir. Bu durumda tahsis işlemi kanuni bir sebebe dayanmaktadır.²⁶ İdareler arası taşınmaz tahsisinde ihtiyaç duyan idarenin tahsis talebi malik idare tarafından kabul edilmezse Kamulaştırma Kanunu m.30 çerçevesinde sorunun çözümü talep edilebilir. Bu durumda hangi idarenin taşınmaza daha fazla ihtiyacı olduğuna göre bir sonuca ulaşıldığı ifade edilmektedir.²⁷

Kanun'un 47. maddesi ile düzenlenen idareler arası tahsis işlemleri, Yönetmelik ve 315 Sayılı Milli Emlak Genel Tebliği'ne göre yürütülmektedir.²⁸ İdare, mülkiyetindeki taşınmazları ve devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerleri kendi içinde bedelsiz olarak tahsis edebilir. Bu tahsisi yapmaya hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazlarla devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerler için Maliye Bakanlığı, diğer taşınmazlar içinse taşınmaza malik olan idare yetkilidir.

Yönetmelik'in 6. maddesine göre idare, *üzerinde tesis yapılması plânlanan ve tahsis talebinde bulunulan taşınmazları, talepte bulunan kamu idarelerine,*

²³ Gülan, s. 682.

²⁴ Zabunoğlu, Yahya Kazım: İdare Hukuku-1, Yetkin Kitabevi, Ankara. 2012, s. 585.

²⁵ Onar, s. 1343.

²⁶ Düren, s. 62.

²⁷ Kaplan, Gürsel: "Kamu Kurumları ve Tüzel Kişileri Arasında Taşınmaz Mal Devri ve Yargısal Denetimi", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ayferi Göze'ye Armağan, Yıl: 2004, Sayı: 1-2, ss. 167-188.

²⁸ Aliefendioğlu, Yeşim / Aksu, Neslihan: "Hazine Taşınmazlarının Ekonomiye Kazandırılma Yöntemleri ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi", Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl: 2017, Cilt: 17, Sayı: 3, ss. 132-158, s. 137.

tahsis amacına yönelik olarak yatırım projesinin hazırlanması, yatırım programına alınması ve tesis/ bina inşaatına başlanması amacıyla iki yıla kadar ön tahsis yapılabilirler. Ön tahsis 2 yıl için ve bedelsizdir. Kullanıma yönelik değildir. Ön tahsis, tahsis amacının gerçekleştirilebilmesi için gerekli yatırım projesinin hazırlanması, yatırım programına alınması ve yapı inşaatına başlanması maksadıyla yapılır. Ayrıca Yönetmelik m.7'ye göre tahsisli taşınmazlarla ilgili olarak harcamalara katılma payı da dâhil olmak üzere her türlü malî yükümlülükler ve diğer giderler, tahsis yapılan kamu idaresi tarafından ödenir. Örneğin Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) okul inşa edilmesi için tahsis edilen parsellerin birleştirilmesi masraflarını MEB karşılayacaktır.²⁹

Yukarıda da belirtildiği üzere genel olarak tahsis usulü, bir taşınmazın idare tarafından iktisap edilmesi ile idarenin özel malı haline gelmesi sonrasında hazine adına tescil edilen taşınmazın Maliye (Çevre ve Şehircilik) Bakanlığı tarafından talep sahibi idareye 5018 sayılı Kanun'un 47. maddesine göre tahsisinin yapılması böylece taşınmazın kamu malı haline gelmesi şeklindedir.³⁰ Diğer taraftan zaten kamu malı olan bir taşınmazın malik idare tarafından bu taşınmaza ihtiyacı olan bir başka idareye tahsis edilmesi de söz konusu olabilir.

IV. TAHSİSİN KALDIRILMASI

A. Tahsis Amacı Dışında Kullanılma

Tahsis amacı dışında kullanılan taşınmazların tahsislerinin kaldırılması gerekir.³¹ Taşınmazların tahsis amacı dışında kullanılmasının uygulamada önemli bir problem olduğu ifade edilmektedir.³² Tahsisin kaldırılması Yönetmelik'in 9. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre tahsis işlemi:

- a) kamu hizmetinin sona ermesi,
- b) taşınmazın tahsis amacı dışında kullanılması veya maliki kamu idaresinin izni olmaksızın üçüncü kişilere kullandırılması,
- c) taşınmazın en az iki yıl boş bırakılması veya hiç kullanılmaması,
- ç) taşınmazın tahsis amacının değişmesi,
- d) imar plânıyla, taşınmazın başka bir amaca ayrılması,

²⁹ Varol Yüksekkaya, s. 34.

³⁰ Gülan, s. 683.

³¹ Söyler, Devlet Malları, s. 253.

³² Söyler, Devlet Malları, s. 254.

- e) yönetmeliğin 8. maddesinde belirtilen tedbirleri alma ve bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi,
- f) tahsis amacının ortadan kalkması durumlarında,

tahsis yapılan kamu idaresinin görüşü alınmaksızın tahsisi yapan kamu idaresinin merkez veya taşra birimlerince resen kaldırılabilir.

Tahsis edilen kamu malının tahsis amacına uygun olarak ve fiilen tahsis edilen idare tarafından kullanılması gerekir.³³ Danıştay tahsis edilen idarenin taşınmaza olan ihtiyacı ve tahsis amacı ortadan kalkmadığı takdirde tahsisin devam edeceğine karar vermiştir.³⁴ Bir diğer davada ise Danıştay, İstanbul Teknik Üniversitesinin Maçka Kışlası olarak bilinen binanın Maden Fakültesinin Ayazağa Kampüsüne taşınması sonrası Mimarlık Fakültesi olarak kullanılmasının teknik okul olarak kullanılma münhasır amacına aykırı olmadığına karar vermiştir.³⁵ Taşınmazın tahsis amacı dışında kullanılması, tahsisin kaldırılması sebeplerinden biridir. Taşınmazın tahsis amacı, tahsis edilen idarenin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetle-

³³ Gün Büyüksütcü, Merve Gül: "Kamu Mallarında Ecrimisil ve Tahliye", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018, s. 15.

³⁴ Danıştay 10. Daire, E. 2012/4091, K. 2013/3340, Danıştay Dergisi, Yıl 2013, Sayı 134, s. 302-305.

³⁵ "...dosyada mevcut 14.8.1954 tarihli Maliye Bakanlığı yazısının, binanın Jandarma Genel Komutanlığına yapılan tahsisin kaldırılarak; İstanbul Teknik Üniversitesine bağlı bir teknik okul açılmak üzere Rektörlüğe Maliye Bakanlığı iradesiyle teslim edildiğini açıkça göstermesi, bu tarihten itibaren Maden Fakültesi olarak kullanılan binanın, düzenleyici işlem niteliğinde olan ve Devlet, belediye ile tüm kişiler yönünden uyulması zorunlu bulunan 1977 onay tarihli imar planı ile İTÜ Maçka kampüsü sahası içinde Maden Fakültesi olarak belirlenmesi; 1954 yılından dava konusu işlem tarihine kadar üniversitenin bina üzerindeki tasarrufuna ilişkin Maliye Bakanlığının herhangi bir müdahalesinin bulunmaması; binanın Mimarlık Fakültesi olarak kullanılmasına ilişkin tadilat sözleşmesinin de 27.12.1988 tarihinde Maliye Bakanlığınca vize edilmesi karşısında durumun bir haksız el atma, füzuli işgal olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı, bu itibarla, İstanbul Teknik Üniversitesinin uhdesinde bulunan yüksek öğretim hizmetinin yürütülmesini sağlamak ve bu eğitim hizmetinin mekan olarak önemli unsurunu teşkil edecek şekilde çok uzun süre kullanıldığı tartışmasız olan binanın, 1050 sayılı Yasanın 23. maddesi gereğince katma bütçeli kurumlara tahsis yapılmasına engel düzenlemenin, 13.12.1989 tarihinde yürürlüğe giren 178 sayılı KHK'nin 13. maddesi hükmüyle bertaraf edildiği de göz önüne alındığında, Maliye Bakanlığınca üniversiteye bağlı bir teknik okul olarak kullanılmak üzere amacı belirlenmiş, kamu düzeni yönünden istikrar kazanmış fiili tahsisle kamu malı niteliğini kazanmış bulunduğu, ancak, taşınmaza kamu malı niteliğini veren sebeplerin ortadan kalkması, tahsis amacı dışında kullanımı halinde tahsisin kaldırılması suretiyle devletin özel mülkiyetinde olan mal niteliğini tekrar kazanması mümkün bulunmakta ise de; 2.11.1990 tarihinde Mahkemece mahallinde yapılan keşifte saptandığı üzere, binanın birinci bodrum katında yer alan (G) anfsi ile buna bağlı kısımların dışında kalan diğer yerlerinin kullanılmasının, Maden Fakültesinin Ayazağa Kampüsüne taşınması sonucu Mimarlık Fakültesi olarak kullanılmak üzere başlanan tadilat faaliyetlerinin davacı idarenin iradesi dışında doğan sebeplerden ötürü duraksamasından kaynaklandığı anlaşılmakta olup, bu durumun da üniversiteye bağlı bir teknik okul olarak kullanılmaya münhasır tahsis amacına aykırılık teşkil etmemesi nedeniyle binanın kamu malı niteliğinin ortadan kalkmadığı sonucuna ulaştığı gerekçeleriyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.", Danıştay 10. Daire, E. 1991/2430, K. 1992/728 (www.karartek.com.tr).

rinde kullanılmasıdır. Taşınmazın bir başka kamu hizmetinde kullanılması veya kamu hizmeti için kullanılmaması tahsis amacı dışına çıkmak olacaktır. Taşınmazın başka bir kamu hizmeti için kullanılması yeni bir tahsis olarak kabul edilmelidir.³⁶

Yönetmelik'te malik idareye taşınmazın tahsis amacı dışında kullanılması halinde tahsisin kaldırılması konusunda tahsisi yapan idareye takdir yetkisi verilmiştir. Öte yandan Belediye Kanunu'nun m.75/f.1(d) bendine göre taşınmazın tahsis amacı dışında kullanılması halinde tahsis işlemi iptal edilecektir. Bu maddede taşınmazın tahsis amacı dışında kullanılması halinde tahsisin iptal edileceği, idareye bu konuda herhangi bir takdir yetkisi verilmeyecek şekilde düzenlenmiştir. Sonuç olarak belediyeler, taşınmazın tahsis amacı dışında kullanılması halinde meclis kararı ile tahsisi kaldırmak zorundadır.

Yönetmelik'in 4. maddesine göre *özel kanunları uyarınca, amacı belirtilerek kamu idarelerine tahsis edilmiş sayılan taşınmazlar hakkında ayrıca tahsis işlemi yapılmaz ve bu taşınmazların tahsisi, hizmetin devamı süresince devam eder. Ancak bu taşınmazların tahsis amacının ortadan kalkması veya amacı dışında kullanılması halinde, genel hükümlere göre maliki kamu idaresince tahsisleri kaldırılabilir veya tahsis amacı değişikliği yapılabilir.* Ancak kanunların fiili durumlar veya idari işlemlerle kaldırılması veya değiştirilmesi mümkün olmadığından kanunla yapılan tahsisin idare tarafından kaldırılabilirliği veya değiştirilebileceğini düzenleyen bu yönetmelik hukuka uygun değildir.³⁷ Tahsisin kaldırılabilirliği için tahsis kanunla yapılmışsa kanunla kaldırılması, örf-adetle yapılmışsa örf-adetin değişmesi ve açık bir biçimde tahsisin kaldırılması gerekir. Eğer tahsis bir idari işlem ile yapılmışsa haklı/meşru bir sebebe (kamu yararı, tekniğin veya ihtiyaçların gerektirmesi gibi) dayanarak tahsisin kaldırılması gerekir. Tahsisin kaldırılması işlemi bir karşı işlem (actio contrarius)dir.³⁸ Taşınmazın tahsis amacının ortadan kalkması veya bu amaç dışında kullanılması halinde tahsis amacı değişikliğinin yapılabilmesi örneğin meralar gibi bazı taşınmazlar açısından ek şartlara bağlanmıştır. Yargıtay, meranın tahsis amacının imar planı değişikliği ile değiştirilmesinin yeterli olmadığını ilgili mevzuat gereği o yerin yerleşim yeri olarak işgal edilmesi ve mera olarak kullanılmasının teknik olarak mümkün olmaması gerektiğine karar vermiştir.³⁹ İdarenin özel mülkiyetindeki taşınmaz Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından bir ihtiyaç değerlendirmesi yapılarak bu değerlendirmenin sonucuna göre tahsis işlemi

³⁶ Gülan, s. 861, Onar, s. 1340-1341.

³⁷ Kaman, s. 327.

³⁸ Düren, s. 64, 65.

³⁹ Yargıtay 7. Hukuk Dairesi E. 2010/5872 K. 2011/4006 T. 13.06.2011 (legalbank.net).

gerçekleştirilmektedir. Taşınmaz tahsis edilen idarenin yükümlü olduğu kamu hizmetini yerine getirmek için taşınmaza olan ihtiyacı nedeniyle yapılmaktadır. Dolayısıyla tahsis amacı varlığı sürdürdüğü sürece tahsisin kaldırılması hukuka aykırı olacaktır. Çünkü tahsisin kaldırılması o taşınmaz kullanılarak gerçekleştirilen kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesine engel olacaktır.⁴⁰

B. Sonuçları

Tahsisin kaldırılması halinde taşınmaz, taşınmaza malik olan idareye geri dönecektir. Tahsis idarenin özel mallarının kamu malı haline gelmesini sağladığından kaldırılmasının taşınmazı tekrar idarenin özel malı haline getirdiği ifade edilmektedir.⁴¹ Tahsisin kaldırılması halinde taşınmazın tahsis edildiği süre boyunca tahsis edilen idare tarafından kullanılması ecrimisil ödenmesini gerektirir mi? Yani tahsisin kaldırılmasının diğer sonucu taşınmazın maliki olan idareye tahsis edilen idare tarafından ecrimisil ödenmesi midir? Bu sorunun cevaplanabilmesi için Kanun'a, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na ve Yönetmelik'in 11. maddesine bakılmalıdır.

Kanun'un "Mal yönetiminde etkililik ve sorumluluk" başlıklı m.48/f.3'e göre tahsis işlemleri, mevzuatında belirtilen kurallar çerçevesinde hizmetin maksadına uygun bir şekilde verimlilik ve tutumluluk ilkesine göre yapılmalıdır. Aksi halde meydana gelecek zarardan malların yönetimi veya kullanılmasıyla yetkilendirilenler mesul olacaktır.

2886 sayılı Kanun'un 75. maddesine göre:

"Devletin özel mülkiyetinde veya hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmaz malları, özel bütçeli idarelerin mülkiyetinde bulunan taşınmaz mallar ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ile idare ve temsil ettiği mazbut vakıflara ait taşınmaz malların, gerçek ve tüzelkişilerce işgali üzerine, fuzuli şağılden, bu

⁴⁰ "... Anılan yasal düzenlemenin, Hazinesinin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin kamu hizmetinde kullanılmak üzere kamu kuruluşlarına tahsis edilmesine olanak tanıdığına bir duraksama bulunmamaktadır. Bu konuda yetkili kurum olarak Maliye Bakanlığının, tahsis işlemini yaparken ihtiyacı değerlendirmesi yaptığı ve bunun sonucuna göre tahsis işlemini gerçekleştirdiği kuşkusuzdur.

Söz konusu değerlendirmenin, tahsisin kaldırılması veya taşınmazın başka bir idareye tahsisinin söz konusu olduğu durumlarda da yapılacağı tabiidir. Dolayısıyla, bir kamu kuruluşuna yapılan tahsis amacının ortadan kalktığı veya bu amacın gerçekleştirilmesinin olanaksız hale geldiği saptanmadığı sürece, tahsisin kaldırılamayacağı veya tahsisin kaldırılması sonucunu doğuracak biçimde süre sınırı getirilemeyeceği açıktır. Zira, tahsis amacının varlığını sürdürdüğü ve bu amaca yönelik hizmetlerin gerçekleştirilmesinin olanaklı olduğu durumlarda tahsisin kaldırılması, yukarıda sözü edilen Kanun hükmüne ve kamu hizmeti gereklerine aykırı düşecektir...". Danıştay 10. Daire E. 2012/4091 K. 2013/3340, Danıştay Dergisi Yıl: 2013, Sayı: 134, s. 302-205.

⁴¹ Atasayan, s. 213.

Kanunun 9'uncu maddesindeki yerlerden sorulmak suretiyle, idareden taşınmaz ve değerlendirme konusunda işin ehli veya uzmanı üç kişiden oluşan komisyonca tespit tarihinden geriye doğru beş yılı geçmemek üzere tespit ve takdir edilecek ecrimisil istenir. Ecrimisil talep edilebilmesi için, idarelerin işgalden dolayı bir zarara uğramış olması gerekmez ve füzuli şağilin kusuru aranmaz.”

Yönetmelik'in *İzinsiz kullanımlarda bedel alınması* başlıklı 11. maddesine⁴² göre tahsis yapılmaksızın kullanılan taşınmaz için kullanan idareden tazminat alınması gerekir. Hazinesinin mülkiyetinde veya devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerler için Maliye Bakanlığınca ecrimisil alınır. Ancak bu yerler için genel bütçe kapsamındaki idarelerden ecrimisil alınmaz. Söz konusu madde gereğince örneğin bir üniversite, hazine taşınmazını tahsis yapılmadan izinsiz kullandığı takdirde ecrimisil ödemekle yükümlüdür.⁴³

2886 sayılı Kanun çerçevesinde ecrimisil isteme yetkisi, Yönetmelik'in 11. maddesi ile sınırlanmıştır. Yönetmelik m.11'e göre *"Hazineye ait taşınmazlar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerler için genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinden ecrimisil alınmaz."* Bu kapsamda genel idare içindeki idarelerin, devlet tüzel kişiliğine ait taşınmazları tahsis işlemi yapılmadan kullanması halinde ecrimisil alınmaz. Yönetmelik ile *"Hazine'ye ait taşınmazlar ve devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerler"*in "genel bütçe kapsamındaki idareler tarafından izinsiz kullanımı ecrimisil alınması açısından bir istisna olarak belirlenmiştir.⁴⁴ Ancak kanuna yönetmelikle istisna getirilmesi mümkün değildir. Bu yönetmelik hükmü kanuna aykırı olduğundan hukuka aykırıdır. Danıştay'ın tahsisin kaldırılması halinde ecrimisil talep edilip edilemeyeceği ile ilgili kararlarına bakılacak olursa Danıştay, kamulaştırılarak hava şehitliği ya-

⁴² *İzinsiz kullanımlarda bedel alınması*

MADDE 11 - (1) Kamu idaresine ait bir taşınmazın tahsis işlemi yapılmadan bir başka kamu idaresi tarafından kullanımı hâlinde, taşınmazın maliki olan kamu idaresince, kendi taşınmaz kira ihalesi komisyonunca belirlenen tutardaki tazminat taşınmazı kullanan kamu idaresinden alınır. Bu tazminat, tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde taşınmazı kullanan kamu idaresince ödenir. Bu sürenin geçmesi ile tazminat kesinleşir. Bu tazminatlar, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre icra dairelerince tahsil olunur.

(2) Hazineye ait taşınmazlar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerler için ise; Maliye Bakanlığınca yerel birimince ilgili mevzuatına göre tespit edilen ecrimisil alınır. Rızaen ödenmeyen ecrimisil, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna* göre tahsil edilir. Ancak, Hazineye ait taşınmazlar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerler için **(Değişik ibare: RG-14/8/2014-29088) genel bütçe** kapsamındaki kamu idarelerinden ecrimisil alınmaz.

⁴³ Varol Yüksekaya, s. 34.

⁴⁴ Sümer, Nuray: "İdareler Arası Ecrimisil Uyuşmazlıklarına İlişkin Danıştay Kararlarının Düşündürdükleri", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2020, Cilt: 26, Sayı: 2, ss. 900-922, s. 904.

pılmak üzere Millî Savunma Bakanlığına tahsis edilen taşınmazın ifraz edilerek dört parsel ayrıldıktan sonra alışveriş merkezi olarak kullanılan kısmının tahsisinin kaldırılmasını, talep edilmesine rağmen yeniden tahsis yapılmamasını ve davacıdan ecrimisil talebinde bulunulmasını hukuka uygun bulmuştur.⁴⁵ Öte yandan Danıştay, idareler arasında bir ayırım gözetmeksizin belli bir idareye ait bir taşınmazın diğer bir idare tarafından kamu hizmetinde kullanılması durumunu, istikrar arz etmemekle birlikte ecrimisil tahakkukuna engel bir durum olarak görmekte ve kamu hizmeti kavramını esas alarak taşınmaz üzerinde idari faaliyetlerin yerine getirilmesi durumunda faaliyeti görmekle mükellef idarenin füzuli şağil sayılamayacağını belirterek ecrimisil tahakkukunu hukuka aykırı bulmaktadır.⁴⁶ Bir başka kararında Danıştay:

“Devletin özel mülkiyetinde veya hüküm ve tasarruf altında bulunan taşınmaz mallardan ecrimisil alınabilmesi, taşınmazın 2886 sayılı Yasadaki tanıma uygun olarak işgal edilmesi koşuluna bağlı olduğundan ve yukarıda açıklandığı üzere gördüğü kamu hizmeti nedeniyle şemsiye ve şezlong kiralayan belediyenin bu faaliyetinin işgal, kendisinin de füzuli şağil olarak nitelendirilerek ecrimisil tahakkuk ettirilmesi hukuka uygun bulunmadığından, davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi kararında da hukuki isabet görülmemiştir.”⁴⁷

diyerek taşınmazın tahsis amacı dışında ancak bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi için kullanılması nedeniyle ecrimisil tahakkuk ettirilmesini hukuka aykırı bulmuştur. Dolayısıyla taşınmazın tahsis edildiği idare taşınmazı tahsis amacı dışında kullanmakla birlikte bir kamu hizmetinin yerine getirilmesinde kullanmışsa bu, geçerli bir hukuki sebebe dayanan kullanım olduğundan tahsis edilen idarenin ecrimisil ödeme yükümlülüğü altında olmadığı kabul edilmektedir.⁴⁸

⁴⁵ “...1968 yılında kamu hizmetinde kullanılmak ve hava şehitliği yapılmak üzere Millî Savunma Bakanlığına tahsis edilen 39.835,00 m² taşınmaz, 2001’de ifraz edilerek 4 parsel ayrıldıktan sonra, alışveriş merkezi olarak kullanılan ... ada, ... parsel sayılı 12.160 m² taşınmazın MSB ihtiyacı için kullanılmaması nedeniyle 2001 yılında tahsis kaldırılmış, talep edilmesine rağmen yeniden tahsis yapılmamış ve davacıdan ecrimisil talebinde bulunulmuştur. Bu durumda, davacının kullanımının protokole dayandığı ve bu protokolün halen ayakta olduğu söylenilemeyeceğinden, davacının, kullanımının hukuki dayanağı bulunmayıp, füzuli şağil olduğu açıktır. Bu itibarla, hukuken geçerli bir sebebe dayanmaksızın Hazineye ait taşınmazın davacı tarafından alışveriş merkezi yapılmak suretiyle işgali nedeniyle ecrimisil istenilmesi hukuka uygun olup, dava konusu işlemin iptali yönündeki İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.”, Danıştay 10. Daire E. 2016/7216 K. 2020/5980 T. 08.12.2020 (UYAP).

⁴⁶ Sümer, s. 906.

⁴⁷ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu E. 2000/1200 K. 2002/848 T. 22.11.2002 (legalbank.net).

⁴⁸ Örs, Cengiz Ozan: “İdarenin Ecrimisil Talebine Yönelik Devlet İhale Kanunu’ndaki Beş Yıllık Sürenin Hukuki Niteliği, Tahakkuk ve Tahsil Aşamalarında Ayrı Davalar Açılması Sorunu”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 22, Sayı: 2, ss. 1155-1204, s. 1162.

SONUÇ

Sayıştay, Kanun'un 47. maddesi kapsamında özel hukuk kişilerine taşınmaz tahsisi yapılmasının hukuken mümkün olmadığını kabul etmektedir ancak doktrinde kamu hizmeti gören özel hukuk kişilerine idarelerin taşınmaz tahsis edebileceği ifade edilmektedir. Bu tahsis, bir idari işlemle yapılmaktadır. Genel olarak tahsis işlemi ile idarenin iktisap ettiği özel malı hizmet malı haline getirilmektedir. Taşınmaz belirli bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi için tahsis edilmektedir. Bu taşınmaz tahsis edildiği kamu hizmeti için kullanıldığı sürece (ilgili mevzuatta süre sınırı öngörülmemişse) tahsisin kaldırılamayacağı kabul edilmektedir. Taşınmazın bu kamu hizmetinin yerine getirilmesi dışında bir faaliyet kullanılması halinde taşınmaz tahsis amacı dışında kullanılmış olacaktır. Bu durumda mahalli idareler mevzuatının konu ile ilgili hükümlerine göre mahalli idarelerce yapılan tahsis kaldırılmak zorundadır. Yönetmelik'in lafzına göre diğer idareler içinse malik idare tahsisi kaldırma konusunda takdir yetkisine sahiptir. Tahsis amacı dışında kullanım nedeniyle tahsisin kaldırılması halinde tahsis edilen idarenin tahsis amacı dışında kullanımın başlamasından tahsisin kaldırılmasına kadar olan süre için ecrimisil ödemesi gerekir. 2886 sayılı Kanun, taşınmazın işgali halinde fuzuli şağilden ecrimisil alınmasını öngörmektedir. Ancak Yönetmelik, devlet tüzel kişiliği içindeki idarelerden ecrimisil alınmayacağını öngörmektedir. Kanunun yönetmelikle sınırlanması hukuka aykırıdır. Taşınmaz tahsis amacı dışında kullanılmakla birlikte bir idari faaliyeti yerine getirilmesi için kullanılmışsa idari yargı çoğunlukla ecrimisil tahakkukuna gerek olmadığına karar vermektedir.

KAYNAKÇA

- Aliefendioğlu, Yeşim / Aksu, Neslihan: “Hazine Taşınmazlarının Ekonomiye Kazandırılma Yöntemleri ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi, Yıl: 2017, Cilt: 17, Sayı: 3, ss. 132-158.
- Arslan, Kahan Onur: “Kamu Malı Niteliğinin Tespiti ve Kamu Mallarından Yararlanmanın Esasları”, TBB Dergisi, Yıl: 2017, Sayı: 131, ss. 57-86.
- Atasayan, M. Gözde: Kamu Hizmetlerinin Süreklilik ve Düzenlilik İlkesi, On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- Duran, Lütfi: “Kamusal Malların Ölçütü”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Yıl: 1984, Cilt: 5, Sayı: 1-3, ss. 35-48.
- Düren, Akın: İdare Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979.
- Gözler, Kemal / Kaplan, Gürsel: İdare Hukuku Dersleri, 22. Baskı, Ekin, Bursa, 2020.
- Gözler, Kemal: İdare Hukuku Cilt II, Ekin, Bursa, 2019.
- Gölan, Aydın: Kamu Malları, Özay, İl Han: Günışığında Yönetim, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2005.
- Gün Büyüksütcü, Merve Gül: “Kamu Mallarında Ecrimisil ve Tahliye”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.
- Kaman, Nur: Kamu Malları, Yıldırım, Turan vd.: İdare Hukuku, On İki Levha, İstanbul, 2016.
- Kaplan, Gürsel: “Kamu Kurumları ve Tüzel Kişileri Arasında Taşınmaz Mal Devri ve Yargısal Denetimi”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, Ayferi Göze’ye Armağan, Yıl: 2004, Sayı: 1-2, ss. 167-188.
- Onar, Sıddık Sami: İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt 2, İstanbul, 1966.
- Örs, Cengiz Ozan: “İdarenin Ecrimisil Talebine Yönelik Devlet İhale Kanunu’ndaki Beş Yıllık Sürenin Hukuki Niteliği, Tahakkuk ve Tahsil Aşamalarında Ayrı Davalar Açılması Sorunu”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi Cilt: 22, Sayı: 2, ss. 1155-1204.
- Özay, İl Han: Günışığında Yönetim, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004.
- Söyler, İlhami: “Kamu Malları Teorisi Açısından Devletin Hüküm ve Tasarrufundaki Yerler”, Sayıştay Dergisi, Yıl: 2011, Sayı: 83, ss. 57-68.
- Söyler, İlhami: Devlet Mallarının Kamu Finansmanı Açısından Değerlendirilmesi, T.C. Maliye Bakanlığı, Ankara, 2005.
- Sümer, Nuray: “İdareler Arası Ecrimisil Uyuşmazlıklarına İlişkin Danıştay Kararlarının Düşündürdükleri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2020, Cilt: 26, Sayı: 2, ss. 900-922.

T.C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara Etimesgut Belediyesi 2017 Yılı Sayıştay Denetim Raporu, Ankara, 2018.

Tan, Turgut: İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004.

Varol Yüksekaya, Seda: Kamu Taşınmazları Denetimi Taşınmaz Semineri Ders Notları, 2018.

Yağcı, Pınar: "Mülkiyet Hakkı Kapsamında Kamu Mallarının Haczedilmezliği Üzerine Bir Değerlendirme", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2020, Cilt: 11, Sayı: 2, ss. 600-616.

Zabunoğlu, Yahya Kazım: İdare Hukuku-1, Yetkin Kitabevi, Ankara. 2012.